

A VADON ÉLŐ ÁLLATOK VÉDELME NEK KIEMELT JELENTŐSÉGE A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGRŐL SZÓLÓ EGYEZMÉNY TÜKRÉBEN

THE HIGH IMPORTANCE OF THE PROTECTION OF WILD ANIMALS IN THE LIGHT OF THE CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY

Kállai Erika*

Absztrakt

Az emberi fejlődés kikerülhetetlen velejárója a környezeti, illetve természeti értékek károsítása, szennyezése és veszélyeztetése, hiszen már az ókortól kezdődően (a görögök a Földközi-tenger délkeleti medencéjének erdőirtásaival, vagy a rómaiak a Tiberis szennyvízcsatornává tételével) az emberek sebeket ejtettek környezetükön annak mértéktelen, vagy ésszerűtlen használatával.¹

Az emberiség a XX. század derekán jutott el annak felismeréséhez, hogy az erőforrásaink végesek és környezetünk sokszínűsége csökkenő tendenciát mutat. A gazdaság és a társadalom fejlődése mellett a környezetünk megfelelő szintű fenntartása, a jövő nemzedékek számára épségben történő megőrzése, a biológiai sokféleség fenntartása a gazdasági, társadalmi és kulturális fenntarthatóság alapvető fontosságú.²

Az utóbbi néhány évtizedben a nemzetközi környezetjog a nemzetközi jog egyik legdinamikusabban fejlődő területévé vált. A nemzetközi környezetjogi szabályok alapvetően egyrészt valamilyen típusú szennyezés ellen irányulnak, másrészt pedig egyes állat- vagy növényfajták, esetleg a természeti környezet megóvását célozzák.³ Az állatvédelem kiemelt jelentőségét mutatja, hogy az állatok védelmének biztosítása érdekében számos nemzetközi egyezmény született.

A tanulmány célja, hogy rávilágítson a vadon élő állatok védelmének kiemelt jelentőségére, bemutassa hogyan emelkedik ki az állatvédelem szabályozása szempontjából fundamentálisnak tekinthető és a fajok megóvását célul tűző nemzetközi egyezmények rendszeréből a biológiai sokféleségről szóló egyezmény.

Kulcsszavak: természetvédelem, nemzetközi egyezmények, biodiverzitás, biológiai sokféleségről szóló egyezmény (CBD), Részes Felek Konferenciája (COP)

Abstract

The inevitable consequence of human development is the damage, pollution, and endangerment of environmental and natural values, as since ancient times – the Greeks, with their deforestation of the southeastern Mediterranean basin, or the Romans, with their turning the

* dr. Kállai Erika, II. éves PhD-hallgató, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Alkotmányjogi Tanszék, e-mail: erika.kallai@hotmail.com

¹ GYULAI Iván: *Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről*, Magyar Természetvédők Szövetsége, 2008, 6.

² FARAGÓ Tibor: Világunk 2030-ban: a nemzetközi együttműködés új egyetemes programjának előzményei, lényege és értékelése, *Külgügyi Szemle* 2016/2, 3–24.

³ RAISZ Anikó: A környezetvédelem helye a nemzetközi jog rendszerében – avagy nemzetközi környezetjog bírói szemmel, *Miskolci Jogi Szemle* 2011/1, 90–108.

Tiber into a sewage canal – have inflicted wounds through excessive or unreasonable use of the environment.

In the middle of the 20th century, humanity came to realize that our resources are finite and the diversity of our environment is showing a decreasing trend. In addition to the development of the economy and society, maintaining our environment at an appropriate level, preserving it intact for future generations, maintaining biodiversity, and economic, social, and cultural sustainability are of fundamental importance.

In the last few decades, international environmental law has become one of the most dynamically developing areas of international law. International environmental law rules are fundamentally aimed at, on the one hand, combating some type of pollution, and, on the other hand, at protecting certain species of animals or plants, or the natural environment. The high importance of animal protection is demonstrated by the fact that numerous international conventions have been adopted to ensure the protection of animals.

The aim of the study is to highlight the paramount importance of protecting wild animals and to demonstrate how the Convention on Biological Diversity stands out from the system of international conventions that are fundamental to the regulation of animal protection and aim to protect species.

Keywords: nature conservation, international convention, biodiversity, Convention on Biological Diversity (CBD), Conference of the Parties (COP)

1. Bevezető gondolatok

A biológiai sokféleség szinte megállíthatatlannak tűnő csökkenése napjaink egyik legsúlyosabb globális környezeti kihívása.⁴ A biológiai sokféleség ember okozta eltűnésének legfőbb okai a szárazföldi és vízi természetes élőhelyek módosítása, az élőhelypusztítás, a fajok túlzott mértékű használata, az idegenhonos özőnfajok és az általuk behurcolt betegségek, a környezetszennyezés, az éghajlatváltozás és az illegális állatkereskedelem, amelyek nagymértékben hozzájárulnak egyes fajok eltűnéséhez, más fajok egyedszámának drasztikus csökkenéséhez, és az ökoszisztémák destabilizálódásához, amely közvetve a gazdasági fejlődést is veszélyezteti.⁵ Egyes becslések szerint a világot valaha benépesítő állatfajok 99%-a napjainkra eltűnt.⁶ Geológiai idő szerint a Föld valaha volt leggazdagabb élővilága már a hatodik tömeges kihalási epizódjában van,⁷⁸ amit a sokszínű élővilággal rendelkező élőhelyek pusztulása jellemez, és amely az emberi tevékenység következtében alakult ki, ezért is nevezik ezt a jelenséget másnéven antropocén kihalási hullámnak.⁹

⁴ SZIEBIG Orsolya Johanna: Vadvilág végveszélyben. A vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények nemzetközi és uniós jogi vonatkozásai, Iurisperitus Kiadó, 2021, 11.

⁵ ANAGNOSTOU, Michelle: Synthesizing knowledge on crime convergence and the illegal wildlife trade, *Environmental Challenges*, 2021, Volume 5, 100222, 1–8. <http://dx.doi.org/10.1016/j.envc.2021.100222>

⁶ PAULOVICS Anita – KÁLLAI Erika: Conservation at global level: The impact of International Conventions on wildlife. – Globális szintű védelem: a nemzetközi egyezmények hatása a vadon élő állatokra, in: Jogi kihívások és válaszok a XXI. században 3. Válogatás a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak írásaiból (szerk.: Varga Zoltán), Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2024. 246–255.

⁷ COWIE, Robert H. – BOUCHET, Philippe – FONTAINE, Benoît : A hatodik tömeges kihalás: tény, fikció vagy spekuláció?, *Biological Reviews*, 2022, 97(2), , 640–663. <https://doi.org/10.1111/brv.12816>

⁸ KOLBERT, Elizabeth: *A hatodik kihalás – Rendhagyó földtörténet* (ford.: Tábori Zoltán), Európa Könyvkiadó, 2016, 1–412.

⁹ VETTER Szilvia: *Állatvédelmi alapok*, Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány, Budapest, 2024, 15. <https://tinyurl.com/yc7dzc9z> (letöltés ideje: 2026.01.03.)

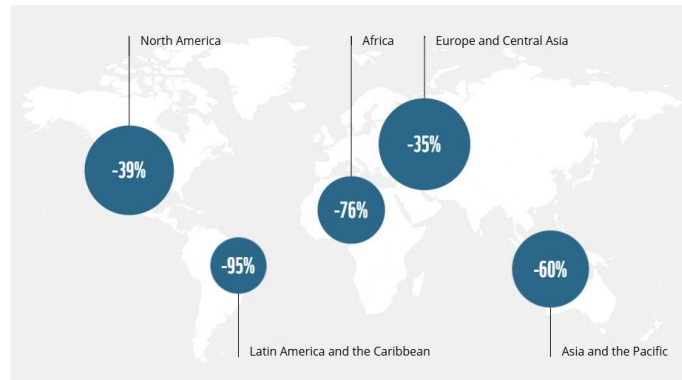
A Természetvédelmi Világszövetség (International Union for Conservation of Nature, a továbbiakban: IUCN) Vörös Listáján jelenleg több mint 172 600 faj szerepel, és több mint 48 600 fajt fenyeget a kihalás, amely az összes vizsgált faj 28%-a.¹⁰

A kihalás veszélyével szembenező fajok aránya	
Fajok megnevezése	Fajok aránya (%)
Kétéltűek	41
Emlősök	26
Tülevelűek	34
Madarak	11
Cápák és ráják	38
Zátonykorallok	44
Kiválasztott rákfélék	28
Hüllők	21
Cikászok	71

1. táblázat A kihalás veszélyével szembenező fajok aránya. Saját szerkesztésű táblázat.¹¹

Konzervatív becslések szerint közel 200 gerinces faj halt ki az elmúlt 100 évben. Az emberi élet perspektívájából azonban nehéz felmérni a fajok kihalásának jelenlegi mértékét. Az, hogy évente két gerinces faj kihal, azért nem kelt elég aggodalmat a társadalom körében, mert ezen fajok közül sok ismeretlen és korlátozott elterjedési területtel rendelkezett, mint például a 2009-ben kihalt Karácsony-szigeti törpepapagáj.¹²

Egy új, mintegy 2100 korábbi publikáció elemzésén alapuló összefoglaló tanulmány¹³ egyértelművé teszi, hogy az emberiség jelentős és pusztító hatást gyakorol a biodiverzitásra.¹⁴

1. ábra A globális természetpusztulás jelenlegi állapota (2025)¹⁵

¹⁰ IUCN 2026: Az IUCN veszélyeztetett fajok vörös listája, 2025-2. verzió. <https://tinyurl.com/4pxzzbuy> (letöltés ideje: 2026.01.03.)

¹¹ Uo.

¹² CEBALLOS, Gerardo et al.: Biological annihilation via the ongoing sixth mass extinction signaled by vertebrate population losses and declines, *Proceedings of the National Academy of Sciences* (PNAS) 2017, 114(30), 6089–6096. <https://doi.org/10.1073/pnas.1704949114>

¹³ KECK, François et al.: The global human impact on biodiversity, *Nature*, 2025, Volume 641, 395–400. <https://doi.org/10.1038/s41586-025-08752-2>

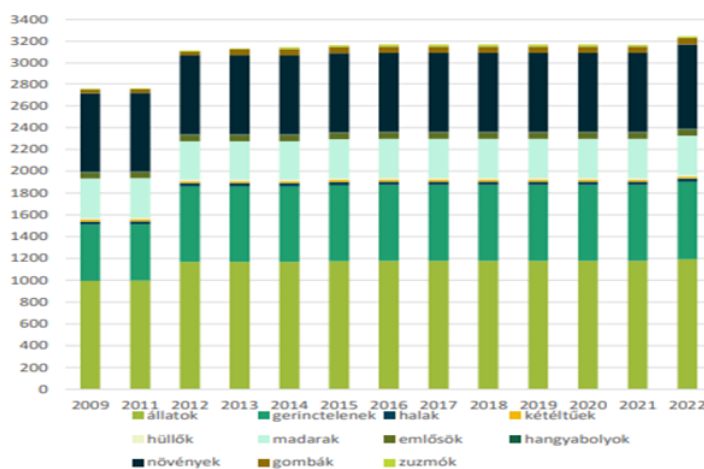
¹⁴ DÍAZ, Sandra et al.: Pervasive human-driven decline of life on Earth points to the need for transformative change, *Science*, 2019, 366 (no. 6471), 2019. <https://doi.org/10.1126/science.aax3100>, DORNELAS, Maria et al.: Looking back on biodiversity change: lessons for the road ahead, *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 2023, B Volume 378, Issue 1881, <https://doi.org/10.1098/rstb.2022.0199>.

¹⁵ World Wide Fund: Nature in crisis: The current state of global nature loss. <https://tinyurl.com/yeyekjpu> (letöltés ideje: 2026.01.06.)

A legújabb elemzések a gerinces populációk katasztrofális globális csökkenéséről számoltak be.¹⁶ Az IUCN szerint évente ötven állatfaj (41% kételtű és 27% emlős) került közelebb a kihaláshoz, és számos állatfaj vált veszélyeztetetté.

A ma élő állatfajok bármelyikével megtörténhet, hogy hirtelen veszélyeztetetté válik, vagy kipusztul.¹⁷ A kihalással fenyegetett állatfajok többsége Amerikában, Afrikában és Ausztráliában él.¹⁸ Az IUCN szerint leginkább a makikat fenyegeti a kipusztulás. A még élő példányok 94%-át a kihalás veszélye fenyegeti. 2015-ben például végleg kipusztult a keleti puma, 2012-ben a Pinta-szigeti teknős, 2011-ben a vietnámi orrszarvú. 2024-ben pedig 96 %-os valószínűséggel kihalt a vékonycsőrű póling is egy új tanulmány¹⁹ szerint. Ez utóbbi megállapítás azért is számít mérőföldkönek, mert ez az első olyan eset, hogy a szárazföldi Európát, Észak-Afrikát és Nyugat-Ázsiát magába foglaló nyugati palearktikus tartományból halt ki egy madár.

Hazánkban a 2021-2022 közötti időszakban szignifikáns változás következett be a védett fajok számának alakulásában. A védett fajok száma 2015-2021 közötti időszakot tekintve stagnált, azonban 2022-ben már 15 új állatfaj került fel a védendő listájára, amelyekből 14 faj a gerinctelenek közé tartozik, és további egy madárfajjal gazdagodott a védett állatfajok listája. A védett állatfajok közül 186 állatfaj fokozottan védett. A fokozottan védett fajok számában alig történt változás, mivel a gerinctelen állatfajok esetében 1 faj került fel a fokozottan védett természeti értékek listájára, így 2021-ben 57 faj, 2022-ben pedig 58 gerinctelen állatfaj kapott fokozott védelmet.²⁰

2. ábra Védett fajok számának alakulása (2009-2022)²¹

¹⁶ LEUNG, Brian et al.: Clustered versus catastrophic global vertebrate declines, *Nature* Volume 588, 2020, 267–271. <https://doi.org/10.1038/s41586-020-2920-6>

¹⁷ PRUGBERGER Tamás: A globalizáció és a környezetvédelem neuralgikus kérdései a jogalkotás, a jogkövetés és a jogalkalmazás síkján, *Magyar Közigazgatás* 2001/10, 619–625.

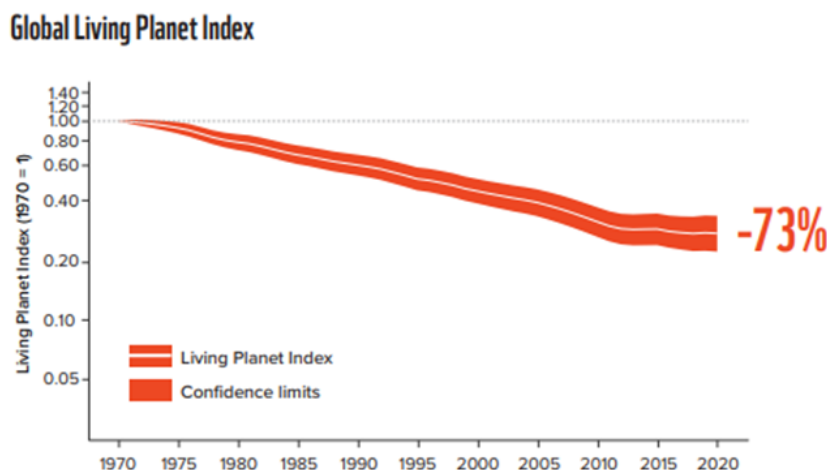
¹⁸ PAULOVICS Anita: A vadvilág természetvédelme. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica. Tomus XXXVI/2. 2018. 408–417., 409.

¹⁹ BUCHANAN, Graeme M. et al.: Global extinction of Slender-billed Curlew (*Numenius tenuirostris*), *Ibis*, 2025, Volume 167, Issue2, 357–370. <https://doi.org/10.1111/ibi.13368>

²⁰ Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia: 5. Előrehaladási jelentés (2021-2022), Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács, Budapest, 2023. 78. <https://tinyurl.com/3mxxffkh> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

²¹ Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia: i. m. 79.

A WWF 2024-es Élő bolygó jelentése, amely átfogó elemzés a globális biológiai sokféleség és a Föld egészségének alakulásáról szintén nagyon aggasztó adatokat tartalmaz a természet állapotáról. A jelentés szerint a megfigyelt vadon élő gerinces fajok populációi 1970 és 2020 közötti időintervallumban, tehát 50 év alatt drámai mértékben, átlagosan 73%-kal fogyatkoztak meg.²²

3. ábra Globális Élő Bolygó Index. A Globális Élő Bolygó Index százalékos változása nem azt mutatja, hogy összesen hány egyed vagy populáció tűnt el, hanem a vizsgálatba bevont populációknál megfigyelt változások átlagát. A fehér vonal jelzi az index átlagos értékét, az árnyékolt terület pedig a statisztikai bizonytalanságot, a 95%-os megbízhatósági tartomány értéke 67% és 78% között helyezkedik el. Az Index nem hasonlítható össze a legutóbbi jelentésekben szereplő értékekkel, mivel az Index alapjául szolgáló adatállomány állandóan növekszik. A 2024 évi index a legutóbbihoz viszonyítva 265-tel több faj és 3015-tel több populáció adatain alapul.²³

A WWF 2024-es Élő bolygó jelentése rögzítette, hogy a 2030-ra kitűzött fenntartható fejlődési célok több mint fele nem fog teljesülni, és a biológiai sokféleséggel kapcsolatos nemzeti stratégiák és cselekvési tervek nem megfelelőek, mert nincs meg hozzájuk sem a pénzügyi, sem pedig az intézményi támogatás.²⁴

A jelentés kiemelte, hogy a természetre, az éghajlatra és a fenntartható fejlődésre vonatkozó globális célok elérése 2030-ig sürgető feladatunk, és a következő öt év történései meghatározzák a földi élet jövőjét, ugyanakkor rögzítette azt is, hogy van remény, de csak akkor, ha most cselekszünk, és helyreállíthatjuk élő bolygónkat.

Ezért is nagyon fontos a szervezetek közötti tapasztalatcsere a természetvédelem, az állatvédelem kérdéseiről, és a nemzetközi szintű együttműködés, hiszen azok az állatfajok, amelyek egy országban veszélyeztetetté váltak vagy eltűntek, más államokban is védelemben kell részesülniük.²⁵

A vadon élő állatfajok védelmének jelentőségét mutatja az is, hogy az állatfajok védelme érdekében létrejöttek olyan fontos nemzetközi egyezmények, mint a Biológiai

²²World Wide Fund: Living Planet Report 2024 – A System in Peril, WWF, Gland, Switzerland, 2024. 24. <https://tinyurl.com/5d2ykm6j> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

²³Uo.

²⁴Uo.

²⁵PAULOVICS: A vadvilág..., 409.

Sokféleség Egyezmény (Riói Egyezmény), a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló Bonni Egyezmény, a nemzetközi jelentőségű vadvizokról, különösen, mint a vízimadarak tartózkodási helyéről szóló Ramsari Egyezmény, az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyek védelmét célzó Berni Egyezmény, illetve a veszélyeztetett vadon élő, állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Washingtoni Egyezmény.

2. A biológiai sokféleségről szóló egyezmény (Convention on Biological Diversity–CBD)²⁶

Az ENSZ 1992-ben, Rio de Janeiróban megrendezett Környezet és Fejlődés Konferencián (*United Nations Conference on Environment and Development – UNCED – Föld-csúcs*) a globálissá vált környezeti problémákról folytattak tárgyalásokat.²⁷ Ekkor született meg a Biológiai Sokféleség Egyezmény, az Éghajlatváltozási Keretegyezmény, elfogadták a fenntartható és tartamos erdőgazdálkodás alapelveit, és meghatározták a sivatagosodással foglalkozó nemzetközi megállapodás kidolgozásának szükségességét. Ezek közös alapelveit a Riói Nyilatkozatban rögzítették.²⁸

Az előzményeit tekintve az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja (*United Nations Environment Programme – UNEP*) 1988 novemberében összehívta a biológiai sokféleséggel foglalkozó szakértői Ad Hoc munkacsoportot, hogy feltárja egy a biológiai sokféleségről szóló nemzetközi egyezmény szükségességét. 1989. májusban létrehozta a Műszaki és Jogi Szakértők Ad Hoc Munkacsoportját, hogy a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható használatára vonatkozó nemzetközi jogi eszközt készítsen elő. Az Egyezményt 1992. június 5-én nyitották meg aláírásra az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi és Fejlesztési Konferenciáján. Aláírásra nyitva állt határidőig, 1993. június 4-ig 168 aláírás érkezett.

A nemzetközi egyezményt 1992. június 13-án Rio de Janeiróban írták alá, és 1993. december 29-én lépett hatályba. Magyarország megerősítő okiratának letétbe helyezése az ENSZ Főtitkáranál 1994. február 24-én megtörtént. Az Egyezményt Magyarországon az Országgyűlés a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi LXXXI. törvénnyel hirdetett ki.²⁹

Az Egyesült Államok az egyetlen ENSZ-tagállam, amely nem ratifikálta az Egyezményt. A fajok, az ökoszisztémák és a genetikai sokféleség védelmét célzó szerződést a Szentszéken kívül minden más ország vagy terület ratifikálta.³⁰

Az Egyezmény kifejezetten komplex célja az 1. cikkelyben az alábbiak szerint került megfogalmazásra: „*a biológiai sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata, a genetikai erőforrások hasznosításából származó előnyök igazságos és méltányos elosztása, beleértve a genetikai erőforrásokhoz való megfelelő hozzáférhetőséget, a vonatkozó technológiák megfelelő átadását – az ezen erőforrásokkal és technológiákkal kapcsolatos minden jog figyelembevételével – és a megfelelő pénzeszközök biztosítását.*”

A Szerződő Felek célja a biológiai sokféleségben rejlő értékek, valamint a biológiai sokféleség és elemei ökológiai, társadalmi, tudományos, oktatási, kulturális értékeinek

²⁶ Biológiai Sokféleség Egyezmény: <https://tinyurl.com/cuzhhaph> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

²⁷ BÁNDI Gyula: A jövő nemzedék védelmének egyes jogi eszközei, *Iustum Aequum Salutare* XX. 2024. 1. 33–50.

²⁸ Biológiai sokféleség egyezmény <https://tinyurl.com/wrppmc8b> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

²⁹ PAULOVICs Anita: Állatvédelem a nemzetközi szabályozás tükrében, *Magyar Jog* 2004/2, 82–92.

³⁰ JONES, Benji: Why the US won't join the single most important treaty to protect nature, *Vox*, 2021. <https://tinyurl.com/y468puaw> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

megőrzése, amelynek elérését az országok közötti információcsere, a technológiák átadása, és az élővilág genetikai forrásaihoz való megfelelő hozzáférés segíti elő.³¹

Az Egyezmény egyensúlyra törekszik a három hangsúlyos cél megfogalmazásában a megőrzés, a használat és a hasznok megosztása között.

Az Egyezmény értelmében a biológiai sokféleség a bármilyen eredetű élőlények közötti változatosságot jelenti, beleértve többek között a szárazföldi, tengeri és más vízi-ökológiai rendszereket, valamint az e rendszereket magukban foglaló ökológiai komplexumokat. Ez magában foglalja a fajkon belüli, a fajok közötti sokféleséget és maguknak az ökológiai rendszereknek a sokféleségét. A fenntartható használat a biológiai sokféleség komponenseinek olyan módon és ütemben történő használatát jelenti, mely nem vezet a biológiai sokféleség hosszú távú csökkenéséhez, ezzel fenntartva a benne lévő lehetőséget a jelen és jövő generációk igényeinek és törekvéseinek kielégítésére.

A biológiai sokféleségről szóló egyezmény nem hagyományos értelemben vett természetvédelmi egyezmény, mivel a célkitűzései nem csak a természetvédelemre utalnak, hanem a társadalom érdekeit közvetlenül szolgáló hasznosításra. Közvetve mégis rendkívül lényeges mondanivalója van a természetvédelem számára, hiszen a vadon élő élővilág fenntartható használata csakis úgy lehetséges, ha mindent elkövetünk degradációjának megakadályozásáért.³²

Lényeges pozitívuma az Egyezménynek, hogy ráirányítja a figyelmet a fejlődő országokra is, *"bioverzitásuk hatalmas értékeire, feltáratlan lehetőségeikre, ugyanakkor az ilyen országokban folyó, sokszor a jelenlegi gazdasági helyzet diktálta rablógazdálkodás mérhetetlenül nagy veszélyeire."*³³

Az Egyezmény legfőbb érdeme, hogy egyrészt a teljes élővilágra, azaz minden élőlényre és élő rendszerre vonatkozik, vagyis minden élőlény és élő rendszer fennmaradását, a földi élet valamennyi formájának egyetemes védelmét tűzte ki célul, másrészt a célokon kívül a végrehajtás módját, finanszírozási lehetőségeit is meghatározza.³⁴

Az Egyezmény hatására a részes államokban megélénkültek a biológiai sokféleség feltárára irányuló kutatások, stratégiai tervek és akcióprogramok készültek, új jogszabályokat alkottak, amelyek összhangban vannak az Egyezmény célkitűzéseivel, illetve annak végrehajtási módjait támogatják. A célkitűzések megvalósítása érdekében az Egyezményben részes államok feltételeiknek és képességeiknek megfelelően nemzeti terveket, stratégiákat és programokat dolgoznak ki a 6. cikkely értelmében.

Az Egyezmény megfogalmazza a részes államok által elvégzendő feladatokat az in-situ és az ex-situ védelemmel, a biológiai sokféleség fenntartható hasznosításával kapcsolatban, a kutatás és képzés, a közoktatás és tájékoztatás, a környezeti hatások vizsgálata és a káros hatások minimalizálása, a technológiák hozzáférhetősége és átadása, az információcsere, és a finanszírozás területén.³⁵

Az államok szuverén joggal, önálló döntési joggal rendelkeznek saját biológiai erőforrásaik felett, egyúttal felelősek biológiai sokféleségük megőrzéséért és fenntartható használatáért.³⁶

³¹ PAULOVICS Anita–JÁMBOR Adrienn–VETTER Szilvia Éva–TURKOVICSNÉ KONCZ Ibolya Katalin–RITÓ Evelin: Az állatvédelem joga, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2023, 129.

³² Biológiai sokféleség egyezmény <https://tinyurl.com/wrppmc8b> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

³³ PAULOVICS Anita: Állatvédelem..., 82–92.

³⁴ TILKI Katalin: Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban, *Belügyi Szemle* 2016/64, 88–106.

³⁵ Biológiai sokféleség egyezmény <https://tinyurl.com/wrppmc8b> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

³⁶ PAULOVICS–JÁMBOR–VETTER–TURKOVICSNÉ KONCZ–RITÓ: i. m. 129.

A biológiai sokféleség megőrzéséhez alapvető követelmény a természetes élőhelyek védelme, a fajok életképes populációjának fenntartása, illetve szükség esetén helyreállítása természetes környezetükben. Ehhez globális, nemzetközi és regionális szinten együttműködés szükséges.³⁷

A Biológiai Sokféleség Egyezmény 8–9. cikkelyei a védelemnek két fajta módját különbözteti meg.

Az in-situ védelem az ökológiai rendszerek és természetes élőhelyek megőrzését, valamint a fajok életképes populációinak helyreállítását és fenntartását jelenti természetes környezetükben, továbbá házasított vagy termesztett fajok esetében abban a környezetben, melyben a rájuk jellemző tulajdonságaik kialakultak.³⁸ Az in situ védelem keretébe tartozó tevékenységek többek között, hogy létre kell hozni a védett területek rendszerét, ahol a biológiai sokféleség megőrzése érdekében speciális intézkedéseket kell tenni, elő kell segíteni a veszélyeztetett fajok megújulását, meg kell előzni a fajokat veszélyeztető idegen fajok betelepítését, és szükség esetén meg kell semmisíteni azokat.

Az ex-situ védelem a biológiai sokféleség elemeinek természetes élőhelyen kívüli megőrzését jelenti, például állatkertben.³⁹ Az ex-situ védelem keretébe tartozó tevékenység többek között, hogy intézkedéseket szükséges hozni a biológiai sokféleség elemeinek védelme érdekében, lehetőleg azok származási országában, például vadasparkokat, vadvédelmi rezervátumokat.

Amennyiben kifejezetten nem rendelkezik másként az Egyezmény, akkor az Egyezmény rendelkezései minden Szerződő Fél vonatkozásában érvényesek.

Szervezeti felépítését tekintve az Egyezmény legfőbb döntéshozó szerve a Részes Felek Konferenciája (Conference of the Parties, a továbbiakban: COP), amelynek a feladata az Egyezmény működésének irányítása és végrehajtásának ellenőrzése. A Biológiai sokféleség egyezmény és jegyzőkönyveinek (a biológiai biztonságról szóló Cartagena Jegyzőkönyv⁴⁰ és a genetikai erőforrásokhoz való hozzáférésről és a hasznosításukból származó hasznok méltányos megosztásáról szóló Nagojai Jegyzőkönyv)⁴¹ döntéshozó ülésein az egyezményhez csatlakozott 196 ország kormányainak képviselői, kormányközi és civil szervezetek, a helyi és bennszülött közösségek, valamint az üzleti szektor képviselői vesznek részt.

A COP rendes találkozóira szabályos időközönként (kétévente) kerül sor, ugyanakkor lehetőség van rendkívüli találkozók összehívására is. Ilyen rendkívüli találkozón került sor a Cartagena Jegyzőkönyv elfogadására, amely az élő, módosított szervezetek (Living Modified Organisms – LMO-k) határon átnyúló mozgásával, tranzit szállításával és kezelésével foglalkozik.⁴²

Részes Felek Konferenciájának ülései

COP 1	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Nassau, Bahamák Feleinek Konferenciájának Első Rendes (The) Ülése	1994. november 28.– 1994. december 9.
COP 2	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Jakarta, Indonézia Részes Feleinek Konferenciájának Második Rendes Ülésszaka	1995. november 6–17.

³⁷ PAULOVICS Anita: Állatvédelem..., 82–92.

³⁸ Uo.

³⁹ Uo.

⁴⁰ A Biológiai Sokféleség Egyezmény Cartagena Jegyzőkönyve a Biológiai Biztonságról <https://tinyurl.com/2zszjx8e> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

⁴¹ A Nagojai Jegyzőkönyv <https://tinyurl.com/4tktyaxa> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

⁴² BROOThAERTS, Wim et al.: *New genomic techniques. State-of-the-art review*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/710056> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

COP 3	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának Harmadik Rendes Ülése	Buenos Aires, Argentína	1996. november 4–15.
COP 4	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Részes Feleinek Konferenciájának Negyedik Rendes Ülése	Pozsony, Szlovákia	1998. május 4–15.
EXCOP 1	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának Első Rendkívüli Ülése	Cartagena, Kolumbia és Montreal, Kanada	1999. február 22–23. és 2000. január 24–28.
COP 5	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának Ötödik Rendes Ülése	Nairobi, Kenya	2000. május 15–26.
COP 6	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának hatodik rendes ülése	Hága, Hollandia (Hollandia Királyság)	2002. április 7–19.
COP 7	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának hetedik rendes ülése	Kuala Lumpur, Malajzia	2004. február 9–20.
COP 8	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának Nyolcadik Rendes Ülése	Curitiba, Brazília	2006. március 20–31.
COP 9	A Biológiai Sokféleség Egyezmény részes feleinek konferenciájának kilencedik ülése	Bonn, Németország	2008. május 19–30.
COP 10	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának tizedik ülése	Nagoya, Aichi prefektúra, Japán	2010. október 18–29.
COP 11	A Biológiai Sokféleség Egyezmény részes feleinek konferenciájának tizenegyedik ülése	Hyderabad, India	2012. október 8–19.
COP 12	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Részes Feleinek Konferenciájának tizenkettedik ülése	Phjongcsang, Koreai Köztársaság	2014. október 6–17.
COP 13	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Részes Feleinek Konferenciájának tizenharmadik ülése	Cancún, Mexikó	2016. december 4–17.
COP 14	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Részes Feleinek Konferenciájának tizennegyedik ülése	Sarm es-Sejk, Egyiptom	2018. november 17–29.
CBD EXCOP 2	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának második rendkívüli ülése	online	2020. november 16–19.
COP 15 PART1	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának tizenötödik ülése (Első rész)	Kunming, Kína	2021. október 11–15.
COP 15 PART2	COP 15 – A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciájának tizenötödik ülése (Második rész)	Montreal, Kanada	2022. december 7–19.
COP 15 Folytatása	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Feleinek Konferenciája tizenötödik ülésének második része folytatódott	Nairobi, Kenya	2023. október 19-20.

COP 16	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Részes Feleinek Konferenciájának tizenhatodik ülése	Cali, Kolumbia	2024. október 21. – november 1.
COP R1	A Biológiai Sokféleség Online Egyezményének Részes Felei Konferenciájának tizenhatodik ülésének első folytatólagos ülészsaka		2024. december 3–6.
COP R2	A Biológiai Sokféleség Egyezmény Részes Feleinek Konferenciája tizenhatodik ülésének második, folytatólagos ülészsaka	Róma, Olaszország	2025. február 25–27.

2. táblázat Részes Felek Konferenciájának ülései. Saját készítésű táblázat.⁴³

A CBD Részes Feleinek 16. döntéshozó ülésére, a Cartagena Jegyzőkönyv Részes Feleinek 10. Találkozója (COP MOP 10), és a Nagojai Jegyzőkönyv Részes Feleinek 4. Találkozója (COP MOP 4) 2024. október 21. és november 1. között került sor a kolumbiai Caliban, az Egyezmény végrehajtó testületének ülését (SBI5) követően, „*Béke a természettel*” mottóval.

Az EU Tanácsának soros elnökeként Magyarország feladata volt a csúcstalálkozóra a politikai irányvonalak meghatározása, ún. Tanácsi következtetések formájában, a közös EU-s álláspontok kidolgozása, a helyszíni EU koordináció biztosítása, az EU koordinációs ülés előkészítése, és levezetése. Az Európai Bizottsággal közösen az elnökség feladata volt az uniós álláspont megfelelő és hatékony képviselése a nemzetközi tárgyalások során, valamint a logisztikai és szervezési feladatok lebonyolítása.

A csúcstalálkozó fő célja a 2022-ben elfogatott kunming-montreali globális biodiverzitás keretstratégia (GBF) végrehajtásában elért előrehaladás értékelése, valamint a megvalósítás folytatásához szükséges szakmai kérdésekről és feladatokról részletes döntések meghozatala volt. Az EU és tagállamai számára stratégiai kérdés volt, hogy szilárd, hatékony és egyértelmű folyamatot határozzanak meg a globális biodiverzitás-megőrzési keretstratégia nyomon követési, jelentéstételi és felülvizsgálati rendszerével kapcsolatban, emellett a kolumbiai szervező fél számára fontosnak tartott témakört, az őslakos népekről és a helyi közösségekről szóló döntést is a potenciális csomagmegállapodás részeként kívánta kezelni.

A csúcstalálkozó összesen 27 határozatot hozott a Biológiai sokféleség egyezmény, 10 határozatot a Cartagena Jegyzőkönyv, és 11 határozatot a Nagojai Jegyzőkönyv döntéshozó ülésein. A hosszas tanácskozások eredményeképp számos olyan érdemi döntés született, amelyek kiemelt jelentőségűek voltak az EU és a tagállamai számára, és amelyek elősegítik a gyakorlati természetvédelmi munkát, és a globális biodiverzitás-keretstratégia végrehajtását. Történelmi jelentőségű döntés született a digitális szekvencia információk használatából származó pénzügyi hasznok megosztására szolgáló többoldalú mechanizmus működtetéséről, és az ún. „*Cali Alap*” elindításáról.⁴⁴

⁴³ A Biológiai Sokféleség Egyezménye: Felek Konferenciája (COP) <https://tinyurl.com/5t5deede> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

⁴⁴ Biológiai sokféleség egyezmény: Részes felek konferenciája (CBD COP) <https://tinyurl.com/3kbd8hew> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

A Részes Felek 16. konferenciáját november 2-án felfüggesztették, de előtte az államok megállapodtak az őslakos népek és a helyi közösségek biológiai sokféleség védelmében betöltött szerepének kibővítésében, valamint egy új globális mechanizmus áttörést jelentő működésbe hozatalában, amely a digitális genetikai információk felhasználásából származó előnyök megosztását szolgálja.

A 2024 novemberében, Caliban rendezett ENSZ Biodiverzitás csúcstalálkozó (CBD COP16) fennmaradt vitás kérdéseinek lezárására 2025. február 25–27. között került sor az Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) székhelyén Rómában, ahol megállapodás született a még nyitva maradt politikailag, és szakmailag érzékeny kérdésekről, mint például a biológiai sokféleség megőrzésére szánt források mozgósításáról, a globális biodiverzitás-megőrzési stratégia végrehajtásáról, nyomon követéséről és a kapcsolódó jelentéstételről. Döntés született továbbá a Biológiai sokféleség egyezmény főtitkári pozíciójának kiválasztási folyamatát érintő eljárásrendről és a nemzetközi egyezményekkel való együttműködésről, azonban az Egyezmény több éves munkaprogramjának felülvizsgálatát idő hiányában a következő döntéshozó ülés fogja tárgyalni.⁴⁵

A soron következő csúcstalálkozót (COP17) 2026-ban Örményország rendezi meg, aki Azerbajdzsánnal szemben került ki győztesként a COP16-on tartott titkos szavazáson.⁴⁶

A Titkárság feladata, hogy megszervezze és segítse a COP-t, valamint az Egyezmény egyéb testületeinek találkozóit, továbbá koordinálja más nemzetközi testületekkel való együttműködést. A Titkárság ügyviteli költségeihez a Részes Felek a Konferencia által meghatározott összeggel járulnak hozzá.⁴⁷

A Tudományos, Szakmai és Technológiai Tanácsadó Testület (Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice – SBSTTA) tudományos, szakmai és technológiai ajánlásokkal segíti a COP-nak a munkáját, amely ezeket megfontolva hozza meg határozatait. Feladatai közé tartozik a biológiai sokféleség állapotának felmérése, az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban hozott intézkedések típusainak értékelése és a COP által a szervezethez intézett kérdések megválaszolása. Munkáját a VIII/10. határozat III. mellékletében foglalt összevont modus operandi ismerteti.⁴⁸

Az Egyezmény döntéshozó testülete úgy határozott, hogy pénzügyi támogatási rendszere kezelésével az 1991-ben a globális környezetvédelemért létrehozott Környezeti Világalapot (*Global Environment Facility* – GEF) bízta meg. A GEF projektek hat összetett globális környezeti problémával foglalkoznak: a biodiverzitás, a klímaváltozás, a nemzetközi vizek, a talajromlás, az ózonréteg, és a perzisztens szerves szennyező anyagok.

A GEF egy független pénzügyi szervezet, amely támogatásokat nyújt fejlődő országoknak olyan projektekhez, amelyek a globális környezet javát szolgálják, és elősegítik a fenntartható megélhetést a helyi közösségekben. Hazánk is több projekt keretében részesült GEF támogatásban. A GEF a Duna szennyezettségének csökkentését előírányzó projektet 12,5 millió dollárnyi vissza nem térítendő támogatással segítette, és mintegy 7 millió dollárral támogatta az Ózonkárosító Anyagok⁴⁹ (OKA) Kiváltása programot.⁵⁰

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ United Nations Armenia: Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity (COP17) <https://tinyurl.com/5yp75959> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

⁴⁷ Biológiai sokféleség egyezmény <https://tinyurl.com/wrppmc8b> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

⁴⁸ Biológiai sokféleség egyezmény: Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice (SBSTTA). <https://tinyurl.com/4sfrzp9v> (letöltés ideje: 2026.01.11.)

⁴⁹ FARAGÓ Tibor: *Planetáris környezetünk veszélyeztetése és megmentése*, Akadémiai Kiadó, 2023.

⁵⁰ KÖHALMI László: A globális „common”-ok egyes környezetjogi problémái, *De iurisprudentia et iure publico* 2013/3, 74–85.

3. Záró gondolatok

Összességében megállapítható, hogy az utóbbi évtizedekben, napjainkra pedig különösen fontossá vált a vadon élő állatok védelme az egész világon. Számos nemzetközi egyezmény került elfogadásra a vadvilág megóvása érdekében. A legtöbb állam belső jogi szabályozásában egyre nagyobb szerepet kap a vadon élő állatok megóvása. A fejlett államok különösen nagy figyelmet szentelnek a természet megóvására, amelynek hatására a vadvilág védelmével kapcsolatos szankciók egyre szigorúbbá válnak. A természetvédelemmel foglalkozó kutatások ugyanakkor egyértelműen azt igazolják, hogy az élővilág változatossága soha eddig nem tapasztalt mértékben hanyatlak és a fajok egy része továbbra is veszélyben van.⁵¹

Az Európai Unió nagy hangsúlyt helyez a vadon élő állatfajok védelmére, ezért hazánkat az uniós természetvédelemmel kapcsolatos szigorú jogi rendelkezések is kötelezik.⁵²

Az EU Környezetvédelmi Tanácsa 2024. június 17-én elfogadta a természet helyreállításáról szóló törvényt (Nature Restoration Law – NRL),⁵³ ezzel az utolsó lépést is megtette a javaslat törvényerőre emelkedése felé. Ez az eredmény nagy siker Európa természeti környezete, az éghajlatvédelem, a polgárok és a jövő szempontjából.⁵⁴

Az Unió természet-helyreállítási jogszabály a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák helyreállítását hivatott biztosítani, összhangban a 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia⁵⁵ céljaival. A rendelet hatálya alá tartozik számos szárazföldi, tengerparti és édesvízi, erdei, mezőgazdasági és városi ökoszisztéma, köztük vizes élőhelyek, gyepterületek, erdők, folyók és tavak, továbbá olyan tengeri ökoszisztémák is, mint a tengerifüvények, valamint a szivacs- és korallágyak. A tagállamoknak 2030-ig elsődlegesen a Natura 2000 területekre kell összpontosítaniuk a helyreállító intézkedések végrehajtása során. A jogszabály alapján olyan helyreállítási intézkedéseket kell bevezetni, amelyek 2030-ra lefedik úgy az uniós szárazföldi, mint a tengeri területek legalább 20%-át. A rendeletben felsorolt, rossz állapotban lévőnek tekintett élőhelyeket illetően a tagállamok intézkedéseket fognak hozni, hogy helyreállítsák azok legalább 30%-át 2030-ra, legalább 60%-át 2040-re, és legalább 90%-át 2050-re.⁵⁶

A helyreállítási eredményeket kötelező lesz megőrizni, és a már helyreállított területek nem romolhatnak le újra. A mezőgazdasági területekkel kapcsolatban olyan kompromisszumok születtek, amelyek alapján az élelmiszer-biztonságot nem veszélyeztethetik a helyreállítási lépések.

Az új szabályok értelmében a tagállamoknak rendszeresen nemzeti helyreállítási terveket kell benyújtaniuk a Bizottság részére, amelyekben bemutatják, hogyan fogják elérni a célértékeket. Emellett nyomon kell követniük az elért eredményeket, és jelentést kell tenniük azokról.

A rendelet valamennyi tagállamban közvetlenül alkalmazandóvá válik.

⁵¹ PAULOVICS: A vadvilág..., 408–417.

⁵² Uo.

⁵³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1991 rendelete (2024. június 24.) a természet helyreállításáról és az (EU) 2022/869 rendelet módosításáról <https://tinyurl.com/2yfwf84n> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

⁵⁴ Az Európai Unió Tanácsa: Természet-helyreállítási jogszabály: a Tanács véglegesen zöld utat adott <https://tinyurl.com/3eu447c3> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

⁵⁵ A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia <https://tinyurl.com/2vn4sv8s> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

⁵⁶ Az Európai Unió Tanácsa: Természet-helyreállítási jogszabály: a Tanács véglegesen zöld utat adott <https://tinyurl.com/3eu447c3> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

A Bizottságnak 2033-ig kell felül vizsgálnia a rendelet alkalmazását, és annak a mezőgazdasági, halászati és erdészeti ágazatra gyakorolt, valamint a szélesebb körű társadalmi-gazdasági hatásait.

Az EU tagállamaként Magyarország is komoly erőfeszítéseket tesz a biodiverzitás megóvása érdekében. Hazánk aktívan részt vesz a nemzetközi együttműködésben, számos természetvédelmi nemzetközi egyezményhez csatlakozott és nemzetközi természetvédelmi szervezetek tagja, amely nyilvánvalóan előmozdította a vadvilág hatékonyabb védelmét. A közeljövőben fontos cél a fenntarthatóság hatékonyabb megvalósítása, az ehhez szükséges folyamatok felgyorsítása, a biológiai sokféleség, a vadon élő állatfajok fokozottabb védelme annak érdekében, hogy megőrizhetőek legyenek a jövő generációi számára.

Véleményem szerint Magyarországon a vadon élő állatfajok védelmével kapcsolatos jogi szabályozás magas színvonalú és összhangban vannak az Európai Unió irányelveinek célkitűzéseivel, sok helyen pedig részletesebbek és szigorúbbak is, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy bármely, ma még gyakori vadon élő faj a jövőben veszélyeztetetté válhat, vagy a kihalás szélére kerülhet.⁵⁷

Magyarországon a vadon élő állatfajok körülbelül 3%-a áll védelem alatt.⁵⁸ Hazánkban számos olyan növény- és állatfaj él, amely sehol máshol nem található meg a világon. Ilyen bennszülött növényfaj többek között a magyar zergevirág, a budai imola, a homoki kikerics, és a pilisi len. Endemikus állatfaj például a pannon gyík, a rákosi vipera és a magyar bucó.⁵⁹

Hazánk európai összehasonlításban kiemelkedően gazdag természeti értékekkel rendelkezik és változatos ökológiai adottságaink kedvezőek a biológiai sokféleségnek, azonban hazánkra is igaz az a világszintű és európai tendencia, hogy a biológiai sokféleség hanyatlását, pusztulását előidéző hajtóerők gyorsabban bővülnek és egyre súlyosabbak, mint ahogy a hanyatlás kezelését célzó szakpolitikai intézkedések fejlődnek és azok végrehajtásra kerülnek. Hazánkban az Agrárminisztérium kiemelten kezeli a biodiverzitás védelmét, amelynek érdekében megszületett a 2030-ig szóló Nemzeti Biodiverzitás Stratégia.⁶⁰ Éppen ezért további erőfeszítések szükségesek, és a jövő egyik legfontosabb feladata a védett fajokra vonatkozó jogszabályok betartása, betartatása és ellenőrzése.

Véleményem szerint mindazonáltal a legfejlettebb jogi szabályozás sem elegendő önmagában. A jogszabályokba foglalt rendelkezések minél szigorúbb betartatása mellett kiemelet figyelmet kell fordítani a társadalmi szemléletformálásra és nagy hangsúlyt kell helyezni a gyermekek helyes irányba történő nevelésére, a megfelelő értékrend átadására a vadvilág és természetes környezet megóvása érdekében, amelyben komoly szerepet játszanak a természetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek, akik elhivatottan küzdenek a vadvilág megvédéséért.

Bízom benne, hogy a jövőben a védett és veszélyeztetett állatfajok megóvásáért folyó küzdelem az eddiginél is hatékonyabbá fog válni hazánkban és szerte a világon.

⁵⁷ PAULOVICS Anita–FAZEKAS Fanni: Coordinated protection? Wildlife regulation in Hungary and in the European Union – Összehangolt védelem? A vadon élő állatok szabályozása Magyarország és az Európai Unió szintjén, in: Jogi kihívások és válaszok a XXI. században 3. Válogatás a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak írásaiból (szerk.: Varga Zoltán), Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2024. 236–245.

⁵⁸ PAULOVICS Anita: A vadvilág..., 408–417.

⁵⁹ Biodiverzitás <https://tinyurl.com/2u332dyh> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

⁶⁰ A biológiai sokféleség megőrzésének nemzeti stratégiája <https://tinyurl.com/47psb6n9> (letöltés ideje: 2026.01.12.)